

ERUDITIO
MORES
FUTURUM

BELIANUM

preklad a tlmočenie 11

**Má translatológia dnes ešte čo ponúknuť?
II.**

Reciprocity a tenzie v translatologickom výskume

editor Vladimír Biloveský

preklad a tlmočenie 11

Má translatológia dnes ešte čo ponúknuť?

Reciprocity a tenzie v translatologickom výskume

editor Vladimír Biloveský

II.

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela
Banská Bystrica 2014

Vedeckí recenzenti

prof. PhDr. Edita Gromová, CSc.
prof. PhDr. Anna Valcerová, CSc.

Editor

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD.

Zodpovedná redaktorka

PhDr. Miroslava Melicherčíková

Návrh obálky

Silvia Kováčiková

Vydalo

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia: Filozofická fakulta
2014

© Vladimír Biloveský
© autori štúdií 2014

ISBN 978-80-557-0796-9

OBSAH

I. ODBORNÝ PREKLAD.....	7
PREKLAD PRÁVNÝCH TEXTOV. DÁVA TRANSLATOLÓGIA DOSTATOK ODPOVEDÍ?	
<i>Alena Ďuricová</i>	<i>9</i>
EKVIVALENCIA A DISKREPANCIA PRI VIACSLOVNÝCH POMENOVANIACH V ANGLIČTINE A SLOVENČINE	
<i>Miroslava Gavurová</i>	<i>16</i>
GENDER UND ÜBERSETZUNG AUS PRAKTISCHER SICHT	
<i>Erika Kegyes</i>	<i>24</i>
PRAX V INTEGROVANEJ VÝUČBE ODBORNÉHO PREKLADU	
<i>Zuzana Kraviarová.....</i>	<i>32</i>
NIEKOĽKO POZNÁMOK K FUNKCII SKOPOSU V PRÁVNOM PREKLADE	
<i>Jaroslav Stahl.....</i>	<i>42</i>
NORMY A KONVENCIE V PRÁVNOM PREKLADE	
<i>Marketa Štefková.....</i>	<i>47</i>
K NIEKTORÝM OTÁZKAM MODERNEJ TERMINOLÓGIE (TERMINOLÓGIA V DETEKTÍVNOM ROMÁNE)	
<i>Elena Vallová</i>	<i>55</i>
VYBRANÉ KULTÚRNO-SPOLOČENSKÉ ASPEKTY PREKLADU AUDIOVIZUÁLNYCH TEXTOV NA SLOVENSKU V EURÓPSKOM KONTEXTE	
<i>Ján Želonka</i>	<i>59</i>
II. DIDAKTIKA PREKLADU A TLMOČENIA.....	71
VYUČOVANIE SLOVENČINY AKO MATERINSKÉHO JAZYKA PRE PREKLADATEĽOV A TLMOČNÍKOV (PROBLEMATICKÉ ORTOGRAFICKÉ A MORFOLOGICKÉ JAVY)	
<i>Eva Čulenová – Ladislav György</i>	<i>73</i>
PRÍPRAVA BUDÚCICH TRANSLATOLÓGOV A ZMENY V ODPORÚČANÝCH ŠTUDIJNÝCH PLÁNOCH	
<i>Mária Hardošová.....</i>	<i>83</i>

VYUŽITIE INTERKOMPREENZIE V ODBORNEJ PRÍPRAVE PREKLADATEĽA-
TLMOČNÍKA

Katarína Chovancová – Eva Reichwalderová88

SYNTAX ANGLICKÉHO JAZYKA A JEJ POSTAVENIE VO VÝUČBE PREKLADU

Zuzana Kozáčíková95

KÁŽEME VODU, PIJEME VÍNO? PREKLAD DO ANGLIČTINY AKO CUDZIEHO
JAZYKA NA SLOVENSKU

Roman Ličko 102

PRÁCA S TERMINOLÓGIOU A ELEKTRONICKÉ NÁSTROJE V RÁMCI PRÍPRAVY
NA TLMOČENIE

Miroslava Melicherčíková..... 111

VÝUČBA SIMULTÁNNÉHO TLMOČENIA S TEXTOM:VÝCHODISKÁ A STRATÉGIE

Stanislava Moyšová..... 119

MEDZIPREDMETOVÉ VZŤAHY PRI VÝUČBE PREKLADU A TLMOČENIA NA
PRÍKLADE SPRACOVANIA TÉMY. MILÉNIOVÁ DEKLARÁCIA OSN

Eva Reichwalderová 125

REGISTER 133

I.

ODBORNÝ PREKLAD

PREKLAD PRÁVNÝCH TEXTOV DÁVA TRANSLATOLÓGIA DOSTATOK ODPOVEDÍ?

ALENA ĎURICOVÁ

Úvod

Právne texty a preklad právnych textov predstavujú východisko pre úvahy nad odpoveďou na otázku „*Má translatológia dnes ešte čo ponúknuť?*“, ktorú si nezriedka kladú prekladatelia a translatológovia a ktorú kladú aj organizátori konferencie Preklad a tlmočenie 11.

Pokus o odpoveď sprevádza ďalšia otázka: Dáva nám translatológia dostatok odpovedí. Dáva nám dostatok odpovedí, keď prekladateľ váha nad cieľovým textom, keď si láme hlavu nad termínom, ktorý nemá v cieľovom jazyku ekvivalent, dáva mu odpoveď na otázku: „*Preložiť či nepreložiť?*“.

Pri hľadaní postupov pri preklade právnych textov, hľadaní riešení problémov pri preklade, hľadaní tých správnych termínov predstavujú východisko translatologické teórie, koncepcie a názory odborníkov, ale aj samotná prax a konkrétna komunikačná situácia.

1. Niekoľko poznámok k teórii prekladu právnych textov

Preklad právnych textov podlieha určitým pravidlám, ktoré vyplývajú zo zvláštností tohto vedného odboru, vlastností a zvláštností právneho jazyka, a predstavuje špecifické prekladateľské problémy. Z tohto dôvodu je preklad právnych textov výzvou pre translatológiu a stretávame sa aj s názormi o potrebe či existencii samostatnej kategórie prekladu, ba dokonca vlastnej teórie pre preklad právnych textov (1).

Potvrďuje to aj pohľad na preklad právnych textov cez škálu prekladateľských typov, metód, postupov, stratégií, ktoré odporúčajú translatologické koncepcie. Translatologické teórie sa zhodujú vo význame účelu, resp. funkcie cieľového textu, pričom sa však odlišujú v aspektoch, z ktorých vychádzajú.

V translatológii panuje dnes zhoda o tom, ako postupovať pri preklade určitých druhov právnych textov:

- preklad má odrážať obsah východiskového textu tak, aby boli viditeľné zhody a rozdiely medzi právnymi poriadkami,
- štruktúra textu má vychádzať z východiskového textu,
- štýl má byť čo najviac prispôsobený očakávaniam príjemcu v cieľovej kultúre.

Podľa Wiesmannovej (2004, s. 70) sa táto názorová zhoda vzťahuje na overené preklady právnych textov z rôznych právnych systémov, ktoré majú slúžiť právnikom ako základ pre právne úkony. Túto požiadavku spĺňajú aj právne texty štátnych orgánov, keďže aj tieto sú predmetom určitých právnych úkonov v konkrétnych právnych veciach.

EKVIVALENCIA A DISKREPANCIA PRI VIACSLOVNÝCH POMENOVANIACH V ANGLIČTINE A SLOVENČINE

MIROSLAVA GAVUROVÁ

V našom príspevku sa zameriavame na ekvivalentizáciu slovenských viacslovných pomenovaní (VP) v angličtine. Analyzované viacslovné pomenovania sú výsledkom prípravnej, excerpčnej fázy APVV projektu *Slovníka viacslovných pomenovaní* (lexikografický, lexikologický a komparatívny výskum; ďalej len *Slovník*), ktorý spracúva slovenské VP a ich ekvivalenty v angličtine, nemčine, francúzštine, ruštine a španielčine. Absencia takéhoto lexikografického diela na Slovensku je výzvou a súčasne i záväzkom. Dôležitosť tohto opusu potvrdzuje aj fakt, že doposiaľ v slovenčine, ale ani v slovanských, ba aj neslovanských jazykoch nevyšiel slovník, ktorý by sa sústredil výlučne na viacslovné lexémy. Kolokáciám sa síce venuje viacero odborných prác, nespracúvajú ich však lexikograficky alebo zachytávajú kolokácie lexikalizované i nelexikalizované. Preto považujeme vznikajúci *Slovník* za neoceniteľnú pomôcku pre prekladateľov, ktorí pri svojej práci často „bojujú“ s hľadaním ekvivalentov práve pri viacslovných pomenovaniach. Existujúce tradičné slovníky jednoslovných lexém totiž uvádzajú viacslovné pomenovania často len v exemplifikácii alebo ich nespomínajú vôbec. Dobrý prekladateľ si však uvedomuje formálnu i obsahovú špecifickosť viacslovných pomenovaní, ktoré nemožno prekladať len mechanickým prevodom ich komponentov. Prekladové subheslo bude teda právom dôležitou súčasťou *Slovníka*.

Lexémy analyzované v tomto príspevku pochádzajú z tzv. tréningového súboru, ktorý obsahuje výber VP a ich ekvivalenty v spomínaných jazykoch. Hoci sme na koncipovaní tréningového súboru, ani na hľadaní anglických ekvivalentov slovenských VP priamo neparticipovali, táto úloha nás čaká v ďalších fázach projektu, keďže sa očakáva spracovanie až 20 – 25-tisíc slovenských VP a ich cudzojazyčných ekvivalentov. Aj z tohto dôvodu sme sa chceli bližšie pozrieť na diskrepancie i analógiu VP v angličtine a slovenčine. Vzhľadom na to, že jednotlivé VP v tréningovom súbore ešte neprešli revíziou ani z pohľadu ich frekvencie v slovenčine, ani z pohľadu ich anglických ekvivalentov, tento príspevok možno chápať ako sondu, náhľad do úvodných fáz prípravy lexikografického opusu, ktorý so sebou prináša úspešné, ale nevyhnutne aj menej vydarené spracovania heslového slova.

Skôr než pristúpime k samotnej analýze, radi by sme objasnili pojem a termín neutrálne viacslovné pomenovanie, s ktorým sa pri koncepcii *Slovníka* pracuje. V slovenskej lexikológii totiž jestvuje terminologická variantnosť v označení lexém, ktoré na pomenovanie jedného denotátu použijú viacero slov ako jednotiek medzi dvoma pauzami v písanom alebo hovorenom texte. Takéto lexémy sa označujú termínmi *združené pomenovanie*, *lexikalizované spojenie*, *multiverbizované pomenovanie* atď. Pri definovaní hraníc neutrálneho viacslovného pomenovania vychádzame z chápania syntaktickej motivácie ako typu lexikálnej motivácie,

GENDER UND ÜBERSETZUNG AUS PRAKTISCHER SICHT

ERIKA KEGYES

Einführung

Auch die Sprachwissenschaft und die Übersetzungswissenschaft beschäftigen sich mit den so genannten Genderfragen, obwohl diese in erster Linie politische und sprachkulturelle Themen beherbergen, die aber sowohl theoretische als auch praktische Probleme für die Übersetzungswissenschaft bedeuten können. In theoretischer Hinsicht geht es hier um die Kritik bzw. Revision früherer Übersetzungen, wenn aus dem Aspekt der Frauenpolitik durch die Übersetzung die Rechte der Frauen verletzt oder vernachlässigt wurden, bzw. die Frauen durch die Übersetzung sprachlich diskriminiert wurden oder die angewandten Übersetzerischen Lösungen in ihren sprachlichen Wirkungen als sexistisch eingestuft wurden. Diese Themenfelder stehen mit dem feministischen Wissenschaftsdiskurs und mit dem postkolonialen Diskurs über die Rolle der Übersetzungswissenschaft im engen Zusammenhang. Die ersten Wissenschaftlerinnen, die die Schwerpunkte einer feministischen Translationswissenschaft herausgearbeitet haben, waren Cherry Simon und Barbara Godard. Sie veröffentlichten mehrere Analysen von Übersetzungen, die ihre These über genderspezifische Sinn- und Wissenskonstruktionen belegten (Simon, 1996; Godard, 1995). Die Ergebnisse der Analyse zeigten auch, dass die sprachlichen Formulierungen einer Übersetzung unsere Denkweise über bestimmte gesellschaftliche Probleme im Wesentlichen beeinflussen können.

Simon (1996) belegte diesen Ausgangspunkt der feministischen Übersetzungswissenschaft in ihrer Untersuchung zur Rolle des Vorwortes, das im Falle einer Übersetzung oft von dem Übersetzer/von der Übersetzerin als Kommentar zu der Übersetzung mit veröffentlicht wird, wodurch ein bestimmter soziokultureller Rahmen des Textes zu entstehen vermag. In diesem Sinne transformiert der übersetzte Text Einstellungen der Übersetzer und ihre Sichtweisen, was dazu führen kann – so Simon (1996), dass Texte weiblicher Autoren von Männern durchaus *anders* übersetzt werden können als von Frauen. Die Nachfolgerinnen dieser Ansätze wie Flotow (1997) und Massardier-Kenney (1997) untersuchten die Übersetzerischen Strategien, um festzustellen, ob Frauen und Männer als Übersetzer andere Strategien bevorzugen würden. Massardier-Kenney (1997) kam zum Schluss, dass die Übersetzerischen Strategien feministisch denkenden Übersetzerinnen nicht anders sind, aber sie weben ihre feministische Überzeugung – bewusst oder aber viel mehr unbewusst – in ihre Übersetzungen ein, z.B. durch die Verwendung von feministisch geprägten Wörtern. Flotow (1997) kam aber zum Schluss, dass die von den Frauen und Männern angewandten Übersetzerischen Strategien auch qualitativ anders sind, da sich die Frauen als Übersetzerinnen die Sichtbarmachung der Frauen auf der Oberfläche Textes viel stärker realisieren als die Männer. Flotow (2011) nennt dieses Verfahren explizierende Übersetzungsstrategie. Nach der Meinung von Simon (1996) und

PRAX V INTEGROVANEJ VÝUČBE ODBORNÉHO PREKLADU

ZUZANA KRAVIAROVÁ

V posledných rokoch sa čoraz viac hovorí o nevyhnutnosti posilnenia úlohy praxe vo vysokoškolskom štúdiu. Zdôrazňuje sa dôležitosť praktickej prípravy absolventov, ktorí sa vďaka nej dokážu uplatniť na trhu práce. V našom príspevku nadviažeme na stanoviská prezentované v príspevkoch *Výučba odborného prekladu: nové východiská* (2013) a *Integrovaná výučba odborného prekladu* (2014), v ktorých sme ponúkli náš pohľad na súčasnú situáciu a jej vplyv na vyučovanie odborného prekladu. V týchto súvislostiach predstavíme výsledky dvojročnej činnosti Prekladateľskej a tlmočnickej spoločnosti FF UMB, ktorá bola založená s cieľom priblížiť akademickú prípravu študentov prekladateľstva a tlmočníctva praxi. Nad jej činnosťou by sme sa chceli zamyslieť aj z pohľadu kompetencií prekladateľov podľa projektu European Master's in Translation (EMT), ktoré budeme používať ako referenčný rámec, spolu s výsledkami štúdie OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe).

Kompetencie prekladateľa a European Master's in Translation (EMT)

Tematika prekladateľskej kompetencie, čiže schopností, ktoré prekladateľ potrebuje pre vykonávanie svojej práce, je v zahraničnej aj domácej odbornej literatúre pomerne dobre rozpracovaná. Modely kompetencií zvyčajne obsahujú viacero zložiek a spájajú rôzne oblasti, ktoré by prekladatelia mali ovládať (Pym, 2012). V zahraničí o prekladateľských kompetenciách explicitne písali napr. Bell (1991) či Sofer (2006), na Slovensku najmä Gromová (napr. 1993, 2003). Implicitne sa však požiadavky na schopnosti a danosti prekladateľa nachádzajú v takmer každej teoretickej práci o preklade či prekladaní. Tradične sa spomínajú znalosti pracovných jazykov, prekladateľských postupov a stratégií, interpretácie, oblasti či interkultúrnej komunikácie, ku ktorým sa v novších modeloch pridávajú zručnosti v oblasti moderných technológií, počítačom podporovaného prekladu, manažmentu terminológie a pod. Jeden z najvplyvnejších súčasných modelov prekladateľskej kompetencie vytvorila expertná skupina EMT (2009). EMT je projekt Európskej komisie a vysokých škôl, ktorého cieľom je zjednotiť náplň magisterského štúdia prekladateľstva v EÚ a vytvoriť sieť certifikovaných prekladateľských študijných programov. Je aj akousi značkou kvality. Študijný program, ktorý požiadavky EMT splnil a značku získal, by mal spĺňať požiadavky praxe a trhu tak, ako ich interpretuje expertná skupina EMT. Požadované kompetencie prekladateľa na európskom trhu sú v projekte prepracované detailne a tvoria dobrý rámec pre tvorbu alebo prehodnocovanie študijných programov, nie sú však definitívne, keďže situácia v jednotlivých krajinách sa môže líšiť. Poskytujú len všeobecné východisko, ktoré sa konkretizuje až v predmetoch daného študijného programu danej inštitúcie. Kompetencie sa delia do šiestich oblastí, z ktorých ústrednou je schopnosť

NIEKOĽKO POZNÁMOK K FUNKCII SKOPOSU V PRÁVNOM PREKLADE

JAROSLAV STAHL

Úvod

Otázka kvality prekladu právnej terminológie, právnych textov a predovšetkým súdnych prekladov a ich funkčnosti v cieľovom jazyku bola vždy predmetom diskusie v odbornej obci. Cieľom príspevku nie je jednostranná kritika súčasného stavu, ale systematický pohľad na prax prekladu s ohľadom na príjemcu a miera potreby prispôsobovania sa právnemu systému cieľového jazyka. Uvedieme si, kedy má uplatnenie skoposu v plnej miere zmysel a kedy môže prispieť k nedorozumeniam aj faktickej komunikatívnej heterovalencii.

1. Niekoľko teoretických úvah

Vymedzením a definovaním pojmov právny štýl, resp. právny jazyk sa v minulosti zaoberalo už viacero autorov. J. Mistrík (1) ho zaraďuje v rámci náučného štýlu k tzv. objektívnym štýlom, s prevažujúcimi vyjadrovacími prvkami neosobného a neemotívneho charakteru. Hoci mnohí autori uprednostňujú termín právny jazyk, budeme napriek zjavnej synonymite uprednostňovať kvôli terminologickej jednote spojenie právny štýl. P. Sandrini však tvrdí, že „nemožno hovoriť o právnom štýle všeobecne, ale skôr iba o národnom právnom štýle“ (2). Neumann chápe pod právnym štýlom v empirickom zmysle odborný jazyk, v ktorom sa vskutku formulujú „zákony, pravidlá, právna dogmatika a iné právne texty“ (3). Napriek odlišnostiam jednotlivých „národných právnych štýlov“ podľa P. Sandriniho, vyplývajúcich z faktických odlišností jednotlivých právnych systémov individuálnych štátov, zostávajú hlavné črty právneho štýlu rovnaké: abstraktnosť právnych pojmov, termínov, ich výstižnosť, exaktnosť a objektívna povaha. Hlavným cieľom však nie je stanovenie ucelenej definície právneho štýlu, ale fungovanie komunikatívnej ekvivalencie pri preklade medzi dvojicou jazykov, z ktorých každý je zas jazykom inej krajiny s odlišným právnym systémom a legislatívou. Keďže každý právny systém danej krajiny disponuje ucelenou, ale v komparácii s iným jazykom jedinečnou právnou terminológiou, vyrastajúcou z právnej histórie a tradície danej krajiny, nie je hľadanie priamej komunikatívnej ekvivalencie termín VJ = termín CJ na prvý pohľad úspešné. Ako správne píše Štefková, „stupeň ekvivalencie jednotlivých právnych systémov je veľmi rozdielny a závisí predovšetkým od historického vývoja a príbuznosti daných systémov“ (4). Základný typ ekvivalencie – jazykovo-štruktúrna ekvivalencia – sa vzťahuje na systém jazyka tak, ako tvrdí A. Neubert (5), zatiaľ čo ďalší, podľa toho istého autora, vzniká medzi dvomi textami a možno ho skôr pokladať za prekladovú ekvivalenciu, aj v zmysle cieľa našich úvah. Aj pri preklade textov právneho štýlu nie je potrebné brať

NORMY A KONVENCIE V PRÁVNOM PREKLADE

MARKETA ŠTEFKOVÁ

Úvod

Vo svojom diele *New approach to legal translation* (1997) prináša Šarčevičová nový, ucelený pohľad na preklad právnych textov vo viacerých typoch komunikačných situácií. Jednoznačne pritom definuje potrebu teórie, ktorá by prekladateľa viedla pri jeho rozhodnutiach. Mala by identifikovať kritériá, na základe ktorých prekladateľ v procese prekladu volí najvhodnejšiu prekladateľskú stratégiu. Autorka teda poukazuje na potrebu teórie výrazne orientovanej na prax a prekladateľský proces.

Opierajúc sa o aktuálne translatologické teórie, teória prekladu právnych textov by sa mala odvíjať od komunikačného prístupu k prekladu a orientovať sa na príjemcu. (1) V dôsledku tzv. zmeny paradigmy v uvažovaní o preklade by mal preklad právnych textov podľa teórie skoposu vychádzať z typu textu a jeho funkcie v prijímajúcom prostredí. Do popredia sa teda dostávajú pragmatické aspekty komunikácie v právnom diskurze, ako druh adresátov, komunikačná funkcia a cieľ. Vychádzajúc z tejto teórie, východiskový text teda možno preložiť rôznymi spôsobmi v závislosti od komunikačnej funkcie v prijímajúcom prostredí. Z tohto prístupu pochádza aj termín *funkčný ekvivalent*, ktorý sa často objavuje v teóriách o voľbe vhodnej prekladateľskej stratégie v právnom preklade.

Napriek tomu, že spomenutý tzv. nový prístup k právnemu prekladu nespochybňuje dôležitosť funkcie prekladu v cieľovom prostredí a cieľa komunikácie, poukazuje na niekoľko problémov pri absolútnom uplatnení teórie skoposu a jej predchodkyne, tzv. teórie translatologického konania (2), na preklad v právnom diskurze. Poukazuje na fakt, že pri rozhodovaní o vhodnej prekladateľskej stratégii nemôže byť v prípade právneho prekladu najdôležitejším kritériom funkcia textu v prijímajúcom prostredí, ale právny systém, v ktorom bude text fungovať ako záväzný právny dokument.

Už z tohto krátkeho diskurzu do teórie právneho prekladu je zrejmé, že názory teoretikov na normovanosť, resp. možnosť normovania prekladateľského procesu a konvencionalizácia prekladových postupov sú značne rozkolísané a nejednotné. Vzhľadom na postavenie slovenčiny, ako jedného z najmenších úradných jazykov EÚ, sme sa v našom príspevku zamerali na problematiku noriem a konvencií v právnom preklade z pohľadu prekladateľa právnych textov v kontexte málo rozšírených jazykov. V prvom kroku špecifikujeme niekoľko okolností, ktoré vplyvajú na prekladateľský proces v prípade kombinácií málo rozšírených jazykov, a následne vymedzujeme pojem normy a konvencie vzhľadom na právny preklad, vychádzajúc zo všeobecnej teórie prekladu.

K NIEKTORÝM OTÁZKAM MODERNEJ TERMINOLÓGIE (TERMINOLÓGIA V DETEKTÍVNOM ROMÁNE)

ELENA VALLOVÁ

Úvod

Cieľom nášho príspevku je zamerať sa na niektoré javy, ktoré môžeme skúmať pri preklade terminológie v detektívnych príbehoch. Príspevok sa zaoberá postupmi, ktoré sú uplatnené pri preklade termínov vo vybranom detektívnom románe. Tejto tematike sa venujeme už dlhšiu dobu, pretože nás zaujala skutočnosť zamerať sa na rôzne detektívky od viacerých autorov a preskúmať, ako riešia problém prekladu a chápania modernej terminológie v umeleckom žánri.

Terminológia ako samostatná vedná disciplína a jej základné zdroje

Posledné roky sa venujeme i terminológii ako samostatnej vednej disciplíne, ktorá sa ako vedná disciplína osamostatnila v minulom storočí s veľkou podporou medzinárodných organizácií, akou je napríklad Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru UNESCO a INFOTERM. Na celom svete sú systematicky vydávané dokumenty, ktoré usmerňujú vývoj a riadenie terminológie. Z teoretických prác sa často študujú a prezentujú práce Cabréovej, Temmermanovej a Kageuru. Skoro v každej krajine sa terminológii venujú rôzne inštitúcie. Môžu nimi byť komisie na jednotlivých ministerstvách v jednotlivých krajinách.

Norma STN ISO 704

Pri spracovaní a skúmaní terminológie v detektívnom románe sme sa pridržali jedného zo základných materiálov v oblasti terminológie, ktorým je norma STN ISO 704 (01 0013) pod slovenským názvom *Terminologická práca. Princípy a metódy* (*Terminology work – Principles and methods*). Uvedená norma sa považuje za jeden z najpoužívanejších materiálov pri štúdiu terminológie v rôznych oblastiach vedy.

Výber analyzovaného detektívneho románu

Na terminologickú analýzu sme si zvolili detektívny román Agathy Christieovej, kráľovnej anglickej detektívky, v anglickom origináli nazvanom *Appointment with Death*. Slovenská prekladateľka Lenka Cinková ho preložila ako *Schôdzka so smrťou*. Príbeh detektívneho románu sa pre slovenského čitateľa odohráva v pomerne exotickom prostredí, na Blízkom východe (Middle East). Pretože roky poznáme detektívne romány spomínanej autorky a vieme, že časť svojho života strávila so svojím manželom, archeológom, v Oriente, vychádzali sme z predpokladu, že uvedený vybraný detektívny román bude

VYBRANÉ KULTÚRNO-SPOLOČENSKÉ ASPEKTY PREKLADU AUDIOVIZUÁLNYCH TEXTOV NA SLOVENSKU V EURÓPSKOM KONTEXTE

JÁN ŽELONKA

Úvod

Ešte prednedávnom slovenskí autori článkov, recenzií a iných príspevkov, ba dokonca aj študenti vo svojich absolventských prácach venovaných prekladu audiovizuálnych textov akosi automaticky hodnotili oblasť prekladu audiovizuálnych textov na Slovensku za neprebádanú a akademikmi a mladými výskumníkmi zanedbanú oblasť výskumu. Z nášho pohľadu je súčasná situácia v oblasti skúmania foriem prekladu audiovizuálnych textov na Slovensku oveľa lepšia a sme presvedčení o tom, že výskum tejto oblasti prekladania odštartoval správnym smerom. Svedčia o tom spoločné práce Gromovej a Janecovej (2012, 2013), individuálne práce Gromovej (2008), Kozákovej (2012, 2013a, 2013b), Janecovej (2012a, 2012b) i naše práce, ktoré sme publikovali v rozmedzí posledných troch rokov (Želonka 2011, 2012a, 2012b, 2012c, 2013; Janecová – Želonka 2012). Okrem publikačnej činnosti musíme spomenúť spoluprácu medzi univerzitným prostredím a zástupcami praxe, ako i profesijnými spolkami, ktoré zastrešujú záujmy slovenských prekladateľov umeleckej a odbornej literatúry (SSPOL, SSPUL). Praktické semináre, prednášky, tvorivé dielne a im podobné celodňové a viacdňové aktivity univerzít venované vybraným témam prekladu audiovizuálnych textov len potvrdzujú potrebu bádania a vzdelávania v tejto oblasti.

V tomto príspevku sa zameriavame na otázku opodstatnenia výskumu foriem prekladu audiovizuálnych textov na Slovensku a na problematiku tradičného delenia európskych krajín podľa preferovaných foriem prekladu audiovizuálnych textov. Príspevok je rozdelený do dvoch častí. V prvej časti sa pokúsime dokázať potrebu výskumu prekladu pre slovenské audiovizuálne médiá prostredníctvom výsledkov dvoch kvantitatívnych prieskumov. Predmetom druhej časti príspevku je problematika označovania Slovenska ako tzv. dabingovej krajiny. Naším cieľom je v tejto časti poukázať na komplexnejší rozmer charakteristiky Slovenska z hľadiska zaužívaných foriem prekladu audiovizuálnych textov a vyvrátiť už zakorenený predpoklad, podľa ktorého je Slovensko tzv. dabingovou krajinou.

Prečo by sme mali skúmať preklad audiovizuálnych textov?

V dnešnej multimediálnej dobe je preklad audiovizuálnych textov neodmysliteľnou súčasťou každodenného života. Príkladov jeho využitia je mnoho. Michael Cronin (2009, s. X) vo svojej knihe *Translation goes to the movies* uvádza: „[...] translation becomes visible, when we know how to look. And one of the places we have often neglected to look is a medium primarily

II.

DIDAKTIKA PREKLADU A TLMOČENIA

VYUČOVANIE SLOVENČINY AKO MATERINSKÉHO JAZYKA PRE PREKLADATEĽOV A TLMOČNÍKOV (PROBLEMATICKÉ ORTOGRAFICKÉ A MORFOLOGICKÉ JAVY)

EVA ČULENOVÁ – LADISLAV GYÖRGY

Namiesto úvodu

Štúdium programov v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo predpokladá, že istú časť základných poznatkov a vedomostí si potrebujú osvojiť všetci študenti bez rozdielu jazykovej špecializácie. Vytvorila sa preto štruktúra predmetov združených v translatologickom základe. Zostavený program sa okrem translatologických, komparatistických, literárnovedných a lingvistických disciplín zameriava tiež na praktické cvičenia zo slovenčiny ako štátneho jazyka. Zvládnutie jednotlivých rovín systémovej lingvistiky je nevyhnutným predpokladom úspešného štúdia budúcich fundovaných prekladateľov a tlmočníkov. Jazyková kompetencia študentov sa dotýka písomného i ústneho prejavu v slovenskom jazyku. Konceptia vychádza zo skutočnosti, že translátor v rámci Európskej únie tlmočí a prekladá predovšetkým z/do materinského jazyka. Z tohto aspektu tvoria predmety slovenského jazyka (teoreticko-praktického charakteru) dôležitú súčasť výučby tlmočníctva a prekladateľstva (bližšie pozri Čulenová – György, 2013, s. 6 – 8). Avšak veľmi závažným argumentom je aj fakt, že „EÚ presadzuje tlmočenie a prekladanie iba do materinského jazyka“ (Huťková, 2006, s. 77). Nestotožňujeme sa teda s myšlienkou, že by slovenčina mala byť len „okypneným spoločníkom trpeným trhovo agresívnejšími jazykmi“, pretože „slovenčina sa stáva bázou, na ktorú sa navrstvujú poznatky z iných jazykov; nezriedka sa systémová lingvistika stáva platformou pre pochopenie fungovania systému iného jazyka“ (Huťková, 2006, s. 77).

V našom odbornom článku sa zameriavame na niektoré problematické ortografické a morfológické javy vo vyučovacom procese – vo výučbe slovenčiny pre prekladateľov a tlmočníkov. Príspevok si nekladie za cieľ vedeckú explanáciu vyššie uvádzanej lingvistickej problematiky; uplatňujeme didakticko-metodický prístup a venujeme sa spomínaným javom prihliadajúc na expozičnú a fixačnú etapu konkrétneho edukačného procesu. Naším zámerom je poukázať na problematické javy, špecifikovať a konkretizovať ich a v neposlednej miere ponúknuť možnosti, ako prispieť k ich eliminácii aj vďaka prakticky orientovaným cvičeniam.

Problematické ortografické javy

Výučba ortografie je vo vzdelávaní prekladateľov veľmi dôležitá, pretože jedným zo základných predpokladov fundovaného prekladateľa, a zároveň aj vizitkou jeho úrovne, je stav jeho pravopisu v materinskom jazyku, do ktorého zväčša prekladá. So smútkom musíme konštatovať, že veľmi zlá až katastrofálna situácia v školstve sa už dlho transformuje do úrovne vedomostí

PRÍPRAVA BUDÚCICH TRANSLATOLÓGOV A ZMENY V ODPORÚČANÝCH ŠTUDIJNÝCH PLÁNOCH

MÁRIA HARDOŠOVÁ

V súčasnom predakreditačnom období sa vo vysokoškolskom vzdelávaní zvlášť zdôrazňuje potreba prípravy kvalifikovaných absolventov, odborníkov vo všetkých sférach ľudskej činnosti. Poukazuje sa na vysoký počet absolventov, ktorí sa nedokážu uplatniť na trhu práce, pozornosť sa sústreďuje prevažne na technické odbory a negatívny postoj sa zaujíma k humanitným smerom. Menej sa diskutuje o potrebe cudzojazyčného vzdelávania a potrebe pripraviť vysokokvalifikovaných odborníkov, prekladateľov a tlmočníkov, ktorí by mali a mohli pracovať vo firmách so zahraničnou účasťou alebo v orgánoch európskych štruktúr (Európsky parlament, Rada Európskej únie, Európska komisia, Európska centrálna banka). Napríklad prekladateľský servis Komisie má asi 1 750 prekladateľov a 600 podporných zamestnancov (slovenských prekladateľov je asi 60) a tí tvoria iba časť profesionálov potrebných pri prekladaní množstva strán rozličných dokumentov, predpisov, smerníc a nariadení vydávaných v anglickom a francúzskom jazyku. Budúci prekladatelia a tlmočníci majú byť dôkladne pripravení pre prax a majú mať primerané kompetencie, o ktorých sa v súčasnosti veľa diskutuje. Viacerí zahraniční odborníci, napr. Bell (1991), Pym (2003), Kelly (2005), Shreve (2006), sa zaoberajú prekladateľskými kompetenciami a poukazujú na ich komplexnosť.

Význam ovládania minimálne dvoch svetových jazykov v medzinárodnom a európskom kontexte si uvedomujú členovia jednotlivých lingvistických katedier Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela, ktorá má viacero študijných programov s translatologickým zameraním. Na základe predchádzajúcej akreditácie má fakulta priznané práva zabezpečovať výučbu budúcich kvalifikovaných prekladateľov a tlmočníkov. Súčasná príprava nových akreditačných spisov má nadviazať na pozitívne trendy a niekoľkými rokmi overené, dôkladne rozpracované študijné programy, ktorých súčasťou sú odporúčané študijné plány. Očakáva sa, že ich precizovanie, adaptácia a špecifikácia na nové poznatky v oblasti translatológie v odbore 7 332 prekladateľstvo a tlmočníctvo bude viesť k ich skvalitneniu a v dôsledku ich aplikácie od roku 2015/2016 k vzdelávaniu vysokokvalifikovaných špecializovaných translatologických odborníkov pre ďalšie obdobie 21. storočia. Garanti a členovia jednotlivých jazykových katedier vedia, ako efektívne a pritom erudovane zostaviť nové odporúčané študijné plány, ktoré by zahŕňali obsah (jadro) predmetov nevyhnutných pre uvedenú kvalifikovanú prípravu. Ich enormné úsilie zaradiť povinné predmety pôvodného, doteraz aplikovaného študijného plánu do novokoncipovaného sa však stretáva s limitovaním v podobe nastavenia rovnakého počtu kreditov unifikovane pre všetky fakulty a nezohľadnenie špecifik jednotlivých študijných programov. Obmedzenie sa kombinačných dvojjazykových študijných programov dotýka do takej miery, že sa v 1. stupni vysokoškolského vzdelávania neplánuje ani

VYUŽITIE INTERKOMPREENZIE V ODBORNEJ PRÍPRAVE PREKLADATEĽA-TLMOČNÍKA

KATARÍNA CHOVANCOVÁ – EVA REICHWALDEROVÁ

Úvod

Teórie vyučovania cudzieho jazyka často s úspechom využívajú poznatky lingvistiky. Všeobecnolingvistická teoretická báza je bezpochyby užitočná i v profesionálnej príprave prekladateľa-tlmočníka. Prirodzene, je potrebné ju rozvíjať vždy pri zachovaní kvalitného translatologického formovania týchto odborníkov. Medzi lingvistické východiská v translatológii môže patriť i interkomprehenzia. Priblížime tento koncept a položíme otázku, či má význam posilňovať receptívne jazykové zručnosti v príprave budúceho prekladateľa a tlmočníka.

1. Interkomprehenzia a komunikácia

O interkomprehenzii uvažujeme v súvislosti s takým spôsobom komunikovania, kde jednotliví komunikanti používajú jazyky, ktoré ich komunikační partneri neovládajú. Napriek rozdielnosti komunikačných kódov sa komunikácia úspešne realizuje bez mediačného prostriedku. Interkomprehenziu v tomto zmysle vnímame ako jednu zo zložiek komunikačnej kompetencie, ako komunikačnú stratégiu a v širšom rámci i ako didaktický prístup.

Interkomprehenzia (1) je schopnosť porozumieť cudziemu jazyku a dohovoriť sa s komunikačným partnerom, ktorý používa iný jazyk. Ak ju chceme rozvinúť, musíme sa vybaviť vedomosťami o príbuznosti, podobnosti a rozdielnosti jazykov, nadobudnúť vysokú zručnosť v oblasti recepcie neznámych jazykov a vedieť identifikovať a zužitkovať pozitívny interlingválny transfer (Degache, 2006, s. 50). Portugalská teoretička F. Capucho, odvolávajúc sa na lingvistickú tradíciu ženevskej školy E. Rouleta, poukazuje pri definovaní interkomprehenzie na dôležitosť viaczložkovej diskurzívnej kompetencie komunikujúceho jednotlivca, ktorá, ak je adekvátne rozvinutá, sa môže stať základom pre úspešný proces rekonštruovania významu vmultilingválnom komunikovaní a bázou pre ďalšie pragmatické narábanie s obsahom takejto komunikácie v zmysle perlokutívnych efektov (Capucho, 2004, s. 86).

Interkomprehenzia je komunikačná stratégia vychádzajúca zo skúsenosti, ktorú majú možnosť mnohí používatelia jazyka získať prirodzeným spôsobom v exolingválnom komunikačnom prostredí, napríklad pri pracovných či súkromných cestách do krajín, kde sa hovorí jazykom, ktorý sa nikdy neučili. Je to stratégia, ktorá zohľadňuje prirodzené a spontánne komunikačné správanie. Ako v tejto súvislosti píše Tyvaert (2008, s. 274), interkomprehenzia sa ukazuje ako prirodzená metóda, ktorou sa viac či menej

SYNTAX ANGLICKÉHO JAZYKA A JEJ POSTAVENIE VO VÝUČBE PREKLADU

ZUZANA KOZÁČIKOVÁ

Úvod

Postavenie lingvistiky vo výučbe prekladu je nespochybniteľné. Jazyk a jeho základné princípy poskytujú prekladateľskej činnosti oporné postuláty realizované v prekladateľských činnostiach na úrovni slov, viet, odsekov a textu, ktorý ako mnohoštruktúrny jazykovo-tematický pojem presahuje rámec jazykovedy. Termíny ako text, diskurz a textová jazykoveda sú v prekladateľských činnostiach jasne definované a z toho vyplýva aj ich aplikačný význam v príprave budúcich prekladateľov a tlmočníkov. V našom príspevku sa zameriame na lingvisticko-jazykovú prípravu budúcich prekladateľov a tlmočníkov a teoreticko-aplikačný význam lingvistickej disciplíny syntax v translatologickom kurikule.

1. Syntax

Syntax sa často označuje ako disciplína, ktorá je vstupnou bránou k textovej analýze, štylistike a pragmatike. Je tak chápaná najmä z dôvodu svojej mnohoštruktúrovanosti a širokému záberu, ktorý siaha od syntaxe vetných členov až k nadvetnej a komunikatívnej syntaxi, kde sa už analyzujú aj vzťahy vypovedajúce o stavbe textu a komunikatívnej hodnote výpovede.

V jazykovede je syntax alebo skladba primárne chápaná ako časť gramatiky zaoberajúca sa vzťahmi medzi slovami vo vete, správnym tvorením vetných konštrukcií a slovosledom. V preklade je syntax spolu s morfológiou prvým oporným bodom pri porozumení textovej jednotky a následne jej adekvátnom preklade. Je samozrejmou, že syntax je pri práci s textom a jeho preklade nedostačujúca, a preto musí byť doplnená aj ďalšími lingvistickými disciplínami, napr. štylistikou a textovou analýzou, ktoré vo svojej podstate tvoria vyššiu dimenziu jazykového systému. Skúmanie textu v spätosti s analýzou všetkých určujúcich aspektov textu je úlohou textovej lingvistiky, ktorou sa zaoberá viacero zahraničných (Nordová, Titscher, Pym, Tárnyiková) i domácich autorov (Miššíková, Dolník). Podľa J. Dolníka (1999, s. 93) sa „dá predmet textovej lingvistiky vymedziť veľmi široko – textová lingvistika je totožná s teóriou textu – alebo zúžene – textová lingvistika je zhodná s textovou syntaxou, resp. gramatikou“. Komplexnejší prístup k textu prezentuje vo svojej práci G. Miššíková (2007, s. 51), ktorá sa zaoberá pragmatickými aspektmi textovej analýzy vo výučbe budúcich prekladateľov na vysokých školách. V poslednom období sledujeme i snahy o popretie štrukturalizmu a jeho aplikácií v prekladateľskej, resp. tlmočnickej príprave (Fedorko, 2012). Na tomto mieste sa preto žiada dodať, že príprava prekladateľov na praktické prekladateľské činnosti nevyhnutne predpokladá lingvisticky orientovanú prípravu, ktorá je oporným (ale, samozrejme, nie

KÁŽEME VODU, PIJEME VÍNO? PREKLAD DO ANGLIČTINY AKO CUDZIEHO JAZYKA NA SLOVENSKU

ROMAN LIČKO

V dejinách západnej translatológie stále prevláda názor, že prekladať do iného ako rodného jazyka je profesionálne neetické. Tento úzus možno prirovnať k starému prísloviu o vode a víne. Prekladateľ by mal „piť vodu“, t. j. mal by pracovať výhradne do jazyka materinského. Naopak, čomu by sa mal vyhnúť, je „pitie vína“, ktorým je v tomto prípade preklad do jazyka cudzieho. Ako pedagógovia nemusíme s prekladom do cudzieho jazyka súhlasiť. Z praxe však vieme, že Slováci prekladajú do angličtiny často. Robia tak aj mnohí z nás, ktorí pripravujú budúcich prekladateľov pre prax. Ako však hovorí staré príslovie, nie všetko, o čom radi kážeme, dokážeme aj dodržiavať v praktickom živote. Príspevok v krátkosti pripomína niekoľko tradičných pohľadov na preklad do nematerinského jazyka a zároveň prezentuje časť výskumu, ktorý je výsledkom prieskumu medzi slovenskými prekladateľmi realizovanom v roku 2012. Hlavným argumentom autora je tvrdenie, že preklad do angličtiny ako cudzieho jazyka je na Slovensku veľmi bežný. Slováci prekladajú do angličtiny aspoň tak často ako do svojho materinského jazyka. Väčšina z nich nepovažuje inverzný preklad za profesionálne neetický. Mnohí pokladajú takýto preklad za profesionálnu výzvu a niektorí ho dokonca robia s potešením.

Opozícia voči inverznému prekladu je v západnej translatológii hlboko zakorenená. (1) Nachádzame ju v dielach viacerých renomovaných translatológov; napríklad Peter Newmark v úvode k svojej *Učebnici prekladu* z roku 1988 píše, že preklad do jazyka bežného používania je „jediný spôsob, ako prekladať prirodzene, presne a maximálne efektívne“ (2). Autor pripúšťa, že do cudzieho jazyka sa v praxi prekladá. Nenecháva však nikoho na pochybách, aký postoj by sme mali k takýmto praktikám zaujať: „Väčšina prekladateľov do cudzieho jazyka aj tak prekladá („servisný preklad“), čo je pre mnohých zdrojom veľkého pobavenia.“ (3) Alan Duff, autor viacerých prekladateľských príručiek z osemdesiatych rokov, argumentuje, že jedine rodení nositelia jazyka disponujú vrodenuou schopnosťou intuitívne si osvojovať slovné spojenia (4). Autor populárnej publikácie *Praktická príručka pre prekladateľov* Geoffrey Samuelson Brown je presvedčený, že dokonca aj bilingválni ľudia – ak takí vôbec existujú – majú problém prekladať rovnako dobre oboma smermi. Napriek tomu, že sa autor pokladal za skúseného prekladateľa (mal štyridsaťročnú prax v preklade do švédčiny), pochyboval o svojej schopnosti vytvoriť prirodzene znejúci preklad do druhého jazyka (5).

V súčasnosti sme svedkami toho, ako sa translatológia postupne vyrovnáva s tým, že smer prekladu môže závisieť od externých faktorov, akými sú politická situácia, inštitucionálne obmedzenia, geografické špecifiká, a aj od individuálnych schopností prekladateľa samého. Kniha *Preklad do druhého jazyka*, ktorá vyšla v roku 1988, je prvým komplexnejším dielom v západnej translatológii zaoberajúcim sa touto problematikou. Napísal ju

PRÁCA S TERMINOLÓGIOU A ELEKTRONICKÉ NÁSTROJE V RÁMCI PRÍPRAVY NA TLMOČENIE

MIROSLAVA MELICHERČÍKOVÁ

Úvod

Výdobytky modernej techniky sa odrážajú v mnohých sférach ľudskej činnosti, preklad a tlmočenie nevynímajúc. Zdá sa, že počítačom podporovaná výučba prekladu je dnes už nevyhnutnosťou. Uvedenej problematike sa venujú aj príspevky slovenských prekladateľov a vysokoškolských pedagógov (pozri napríklad Mačura, 2007; Djovčoš, 2012; Kraviarová, 2013; Šavelová, 2013 a iní.).

V predkladanom príspevku sa pokúsime načrtnúť nové trendy v rámci prípravy na tlmočenie z aspektu využívania informačných komunikačných technológií a terminologického manažmentu, pričom jednotlivé zistenia doplníme odporúčaniami pre pedagogickú prax, t. j. pre výchovu a vzdelávanie budúcich tlmočníkov.

Tlmočník, či už konferenčný, alebo komunitný, je počas výkonu profesie konfrontovaný s mnohými odbornými oblasťami v pomerne krátkom časovom období. K dosiahnutiu kvalitného výkonu a uspokojeniu očakávaní príjemcov (často odborníkov) musí mať jednotlivé odbory terminologicky spracované vo svojich pracovných jazykoch (Will, 2010). Dôležitý je aj spôsob spracovania a forma výstupu.

1. Prieskumy zamerané na elektronické a terminologické nástroje

V zahraničí sa realizovalo viacero prieskumov s cieľom zmapovať využívanie terminologických a elektronických nástrojov v rámci prípravy na tlmočenie. Najviac preferované formy prieskumu predstavujú dotazníky rozposielané mailom a špeciálne zostavené webové stránky. Podobný prieskum v Nemecku v roku 2007 (1) na vzorke 135 tlmočníkov z približne 1 400 opýtaných (z toho 1 072 členov Medzinárodnej asociácie konferenčných tlmočníkov AIIC) ukázal, že terminologický softvér navrhnutý pre prácu tlmočníkov pozná necelá štvrtina opýtaných (išlo konkrétne o nástroje: Interplex 17 %, Look Up 27 %, TermDB 19 %), pričom reálne ich nevyužíva ani jedna desatina opýtaných (Interplex 9 %, Look Up 9 %, TermDB 8 %). Zo všetkých respondentov 67 % tlmočníkov využíva iný softvér (41 % využíva vlastný navrhnutý softvér, 31 % využíva aplikácie Office – Word alebo Excel, 9 % pracuje s elektronickými slovníkmi, 19 % uviedlo rozličné softvérové riešenia).

Obdobný prieskum medzi konferenčnými tlmočníkmi bol uskutočnený aj v Kanade o dva roky neskôr (Bilgen, 2009). Autor prieskumu uprednostnil reprezentatívnosť pred rozsahom výskumnej vzorky. Prostredníctvom elektronického dotazníka oslovil 120 členov Kanadskej asociácie konferenčných tlmočníkov (CACI), návratnosť predstavovala 21,67 %, čomu

VÝUČBA SIMULTÁNNÉHO TLMOČENIA S TEXTOM VÝCHODISKÁ A STRATÉGIE

STANISLAVA MOYŠOVÁ

Tlmočníci v profesionálnej praxi často musia čeliť situáciám, keď rečník svoj prejav neprednáša, ale ho číta. Táto prax sa čoraz viac rozširuje, či už na Slovensku (čítanie príspevkov na konferenciách, čiastočné čítanie alebo citovanie úsekov z powerpointových prezentácií, ale aj v medzinárodných inštitúciách, kde sa do slovenčiny tlmočí (Európsky parlament – čítanie prejavov v rámci procedúry catch-the-eye alebo tzv. jednominútových prejavov, kde rečník je nútený rýchlo čítať, ak chce komunikovať celistvý obsah svojho prejavu; rôzne typy prejavov, ktoré sa pohybujú od štyroch do dvadsiatich minút – napr. správa o stave Únie, ktorú každoročne prednáša predseda Európskej komisie pred Európskym parlamentom; delegáti na pracovných skupinách na Európskej rade často čítajú svoje príspevky do diskusie o legislatívnom texte alebo citujú celé odseky, to isté platí aj o ministerských radách) (1). Ďalším dôvodom, prečo sa prax čítania príspevkov rozširuje, je aj fakt, že rečníci často nehovoria svojim materinským jazykom a v cudzom jazyku (zväčša v angličtine) sa neodvážia improvizovať. Výsledkom je spravidla monotónne čítanie textu, bez prirodzených či rečníckych páуз, bez emfázy, parafrázovania, redundancie alebo opakovania, čo sú javy, ktoré vo väčšine prípadov uľahčujú tlmočníkovi prácu.

V takýchto prípadoch sa neraz stáva, že text dostane tlmočník v rámci prípravy vopred pred plánovaným tlmočením alebo rovno počas tlmočenia do kabíny. Od chvíle, keď tlmočník dostane text, väčšinou závisí aj to, ako s ním bude pracovať. Sú tlmočníci, ktorí si text letmo prezrú a potom ho odložia nabok. Iní, ak ho dostanú v dostatočne dlhom predstihu, si ho rovno preložia a čítajú ho spolu s rečníkom (častá prax medzi slovenskými tlmočníkmi v európskych inštitúciách v prípade, že ide o krátke prejavy – maximálne jedna normostrana). Je to však nebezpečné, keďže text je materiálnou predlohou, ktorá si v materinskom jazyku uzurpuje ešte väčšiu pozornosť ako v cudzom jazyku. Rečník totiž môže robiť digresie a parafrázovať text, môže niektoré odseky vynechať, a ak je tlmočník „fascinovaný“ materiálnymi grafickými znakmi na papieri a nemá dostatočne rozštiepenú pozornosť, ovplyvní to negatívne kvalitu jeho výkonu.

V takýchto prípadoch je nevyhnutné naučiť sa pracovať s textom v kabíne. Nazdávame sa, že ak v rámci študijného odboru tlmočníctva magisterského typu štúdia simultánne tlmočenie s textom nie je (zatiaľ) samostatným predmetom či kurzom (2), malo by predstavovať istý podiel hodín v kurzoch simultánneho tlmočenia na úrovni *pokročilí*.

Názory na didaktiku simultánneho tlmočenia s textom a na tento typ tlmočenia sa z historického hľadiska vyvíjali. Ešte v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch vo francúzskej a ženevskej tlmočníckej škole bolo pokladané za akýsi hybrid, na ktorý pedagógovia zhliadali skôr s dešpektom (tlmočník sa má predsa spoliehať na sluchový kognitívny vstup, nie na

MEDZIPREDMETOVÉ VZŤAHY PRI VÝUČBE PREKLADU A TLMOČENIA NA PRÍKLADE SPRACOVANIA TÉMY MILÉNIOVÁ DEKLARÁCIA OSN

EVA REICHWALDEROVÁ

Úvod

Príprava budúcich prekladateľov a tlmočníkov na univerzitnej úrovni prebieha v piatich slovenských mestách (Banská Bystrica, Bratislava, Košice, Nitra a Prešov). Špecializáciu na španielsky jazyk a kultúru v rámci odboru 2.1.35. prekladateľstvo a tlmočníctvo je v súčasnosti možné získať len na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici a na Univerzite Komenského v Bratislave. Na komplexnosť prípravy budúcich tlmočníkov a prekladateľov v slovenských akademických podmienkach poukázali vo svojich prácach viacerí autori (Bohušová, Fedorko, Lauková, Melicherčíková, Michalčíková, Šveda a iní), pričom vyzdvihli nevyhnutnosť jej skvalitnenia a zefektívnenia v súlade s reálnymi požiadavkami praxe. Cieľom nášho príspevku je poukázať na možné vzájomné prepojenie predmetov ponúkaných v magisterskom dennom štúdiu a ponúknuť tak možnosť čiastočnej inovácie výučby v rámci vybraného študijného programu a odboru. Sústredíme sa na medzipredmetové vzťahy medzi audiovizuálnym prekladom (AVP), simultánnym a konzekutívnym tlmočením zo španielskeho do slovenského jazyka, pretože vzhľadom na naše odborné zameranie dokážeme predkladané podnety a návrhy aj priamo realizovať vo vyučovacej praxi. Na príklade spracovania témy Miléniová deklarácia OSN sa pokúsime dokázať, že prepojenie týchto predmetov je možné a prínosné tak pre vyučujúcich, ako i pre študentov.

Jednou zo základných podmienok úspešného učenia (sa) je bezpochyby motivácia, ktorá u študentov vyjadruje predovšetkým pomer medzi získanými vedomosťami a ich možnosťami uplatniteľnosti na prekladateľsko-tlmočníckom trhu. Pri uvažovaní o efektívnom využití medzipredmetových vzťahov sme vychádzali z predpokladu, že práca s audiovizuálnym materiálom má výrazne pozitívny vplyv na motiváciu dnešných pomerne technicky zdatných a médiami „trénovaných“ študentov. Titulkovanie ako jedna zo základných foriem AVP navyše napomáha k osvojeniu efektívnych techník ekonomizácie prejavu, nevyhnutnej pri oboch žánroch tlmočenia. Naším cieľom pri plánovaní didaktického prepojenia práve týchto predmetov bolo zlepšiť u študentov schopnosť syntézy, transferu poznatkov a zautomatizovanie pracovných metód a techník s využitím prelínania sa kompetencií tlmočníka a titulára.

Vzájomná interakcia predmetov audiovizuálny preklad, simultánne a konzekutívne tlmočenie v procese výučby

Hoci je všeobecne známe, že tlmočník si nevystačí iba s vysokou úrovňou jazykových kompetencií, tlmočnická kompetencia sa bez dôkladnej

REGISTER

A

Abuín, M. 131
Álvarez, D. 89, 90, 92, 93
Amsterdam, 58, 108, 109

B

Bajžíková, E. 82
Baker, M. 108, 109
Bázlík, 50
Bell, R. T. 32, 39, 83, 86
Benjamins, J. 58, 108, 109
Benková, 36
Benková, Z. 36, 39
Betáková, V. 81
Bielová, 49
Bilgen, B. 111, 112, 116, 117
Bohušová, Z. 116, 117, 125, 130
Braga, J. 131

C

Cabré, M. T. 55, 58
Cammoun, R. 123
Campbell, S. 103, 108, 109
Cankara, I. 103
Capucho, F. 88, 93
Castagne, É. 93
Cedeño-Rojas, M. 64, 68
Cinková, L. 55, 58
Cronin, M. 59, 60,
Cronom, M. 68

Č

Čulenová, E. 73, 78, 82

D

Danihelová, Z. 94
Davies, C. 123
De Groot, G. 14
Deáková, V. 94
Degache, Ch. 88, 93
Díaz Cintas, J. 130
Djovčoš, M. 109, 111, 117
Dobřík, Z. 90, 93
Dolník, J. 48, 50, 53, 82, 95, 100
Doyé, P. 92, 93
Duff, A. 102, 108, 109

Đuricová, A. 9, 15, 52, 53
Dvonč, L. 82
Dvorecký, M. 112, 117

E

Epstein, M. K. 25, 30

F

Fantinuoli, C. 113
Fedorko, M. 95, 100, 125, 130
Felder, E. 45
Ferenčík, J. 60, 61, 68
Flotow, L. 24, 30
Furdík, J. 17, 22, 82

G

Gavurová, M. 16, 23
Genči, J. 19, 20, 22
Gill, P. 22
Godard, B. 24, 30
González Castaño, L. 131
Gromová, E. 32, 40, 59, 68
Groot, G. 10, 12, 14
Gutiérrez Rubio, E. 93, 130
György, L. 73, 78, 82

H

Hardošová, M. 83
Hartner, E. 113
Heilbron, J. 108, 109
Hidalgo Downing, R. 93
Höhn, E. 130
Horák, G. 82
House, J. 58
Hrehovčík, 50
Hurtado A. 49
Huťková, A. 53, 73, 82

C

Chardenet, P. 89, 90, 92, 93
Chorvátová, I. 58
Chovancová, K. 88
Christie, A. 55, 56, 58

I

Ivanov, K. 123

Ivanová, M. 17, 19, 20, 22

J

Jacko, J. 81
Janecová, E. 59, 60, 68
Jüngstová, H. E. 64, 68

K

Kageura, K. 55, 58
Kautz, U. 12, 14
Kegyes, E. 24, 31
Kelly, D. 83, 86
Keníž, A. 126, 130
Kisch, 11
Klein, H. G. 94
Klimová, K. 91, 94, 130, 131
Kozáčiková, 95
Kozáková, L. 59, 68, 127, 130
Kraviarová, Z. 32, 40, 41, 111, 117
Kusá, M. 127, 130
Kyselová, M. 94

L

Lafeber, A. 36, 37, 40
Lauková, J. 125, 130
Lederer, M. 120, 123
Ličko, R. 37, 40
Ľupták, M. 94

M

Mačura, M. 111, 117
Madsen, D. 52, 53
Martinová, 12, 14
Masárová, L. 37, 40
Massardier-Kenney, 24, 30
Mänttär, 52
Meissner, C. 93, 94
Melicherčíková, M. 111, 118, 125, 130
Michalčíková, J. 125, 130
Miko, F. 82
Mirosławska, W. 94
Mistrík, J. 42, 45, 82
Miššíková, 95, 98
Miššíková, G. 100
Mokráň, P. 58
Molina, 49
Moser-Mercer, B. 112, 117
Mounin, G. 98, 100
Moyšová, 119, 124
Mügllová, D. 60, 69, 117

N

Naimushin, B. 123
Neubert, A. 42, 45
Newmark, P. 102, 108
Nord, C. 26, 48, 49, 53, 95

O

Ološtiak, M. 17, 19, 20, 22
Oravec, J. 82

P

Pahlke, S. 64, 69
Pokorn, N. 103, 108, 109
Pommer, S. 12, 13, 14
Prunč, E. 43
Pym, A. 32, 39, 40, 83, 86, 95, 108, 109

R

Rakšányiová, J. 53
Reichwalderová, 88, 125, 131
Reinartová, 14
Reiss, K. 45, 51, 53, 60, 69
Romero, I. 126, 131
Roulet, E. 88
Ružička, J. 82

S

Sáez, D. 131
Saldanha, G. 108, 109
Samuelson-Brown, G. 102, 108, 110
Sand, P. 113
Sandrini, P. 10, 11, 12, 14, 15, 42, 45, 52, 53
Sarčevićová, 52
Sekaninová, 43
Séléskovitch, D. 120, 123
Shlesinger, M. 108, 109
Shreve, G. M. 83, 86
Schreiber, M. 13, 15, 67, 69
Schulze, R. 15
Simeoni, D. 108, 109
Simon, S. 24, 30
Sofer, M. 32, 40
Sokoli, S. 126, 131
Sokolová, M. 93, 94
Stahl, J. 42
Stegmann, T. D. 94
Stolze, R. 11, 14, 15

Š

Šarčević, S. 47, 53
Šavelová, J. 111, 118
Škrlantová, M. 43, 45, 52, 53
Štefaňáková, J. 14, 15
Štefková, M. 10, 15, 42, 47, 54
Šveda, P. 125, 126, 127, 131

T

Talván Zanón, N. 131
Tárnyiková, 95
Temmerman, R. 55, 58
Titscher, 95
Torres-Hostench, O. 126, 131
Tost, 89, 90, 92, 93
Tuhárska, Z. 14, 15
Tyvaert, J.-E. 88, 94

U

Urbančok, M. 82

V

Václavíková, Š. 36, 40
Vallová, E. 55
Vermeer, H. J. 43, 45, 51, 53
Veselá, D. 131
Veverková, D. 93, 94
Vilíkovský, J. 53
Vojteková, M. 94

W

Weyers, G. R. 13, 15
Wiesmann, E. 9, 10, 13, 14, 15
Will, M. 111, 114, 115, 116, 117, 118

Z

Zanónová, T. 126
Zelinková, K. 81

Ž

Želonka, J. 59, 60, 68, 69, 70, 126,
127, 129, 130, 131

Názov	Preklad a tlmočenie 11 Má translatológia dnes ešte čo ponúknuť? Reciprocity a tenzie v translatologickom výskume
Editor	doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD.
Recenzenti	prof. PhDr. Edita Gromová, CSc. prof. PhDr. Anna Valcerová, CSc.
Zodpovedný redaktor	PhDr. Miroslava Melicherčíková
Jazyková úprava	PaedDr. Zuzana Bariaková, PhD. Mgr. Martina Kubealaková, PhD.
Publikáciu technicky upravila	Bc. Mária Srnková
Náklad	150 ks
Rozsah strán	136
Vydanie	prvé
Formát	B5
Vydavateľ	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia:	Filozofická fakulta
Tlač	EQUILIBRIA, s.r.o. Košice

© Vladimír Biloveský
© autori štúdií 2014

ISBN 978-80-557-0796-9